

engleskih lingvista. Ovaj stav vuče podrijetlo iz tridesetih godina kad se nastoji izgraditi autonomna lingvistika i kad se posao lingviste ograničava isključivo na opisivanje elemenata jezične strukture. Sve jezične strukture koje izvorni govornik proizvodi ili prihvata jednako su zanimljive lingvisti. Nije njegov zadatak da se upušta u vrijednosne sudeve koja struktura stoji više ili niže na ljestvici društvenih konvencija. Od tog vremena lingvisti apstiniraju od davanja jezičnih savjeta kad su u pitanju dileme. Jedan dio lingvista međutim oštro se obara na propisivanje jer bi to s jedne strane bilo miješanje u tokove jezičnih promjena a s druge strane nametanje jezičnog ukusa viših društvenih slojeva.

Nijedan od ova dva argumenta antipreskriptivista koliko nam je poznato nisu se dosada opširnije raspravljala među našim lingvistima i normativcima i prema tome nije se dovodila u pitanje korist od njihova posla. Međutim spoznaja o varijabilnosti norme standardnog jezika koja dolazi od njegova funkcionalnog raslojavanja u vezi sa sferama aktivnosti, temama, te medusobnim odnosima govornika i slušaoca s obzirom na intimnost i društveni status kao i komunikacioni kanal (govor ili pismo) stavlja naše lingvistički informirane normative pred zadatke koji su manje brinuli njihove prethodnike u ranijim etapama kodifikacije norme. Nekada se implicitno zastupala fiksacija o homogenosti jezika (koja je i danas u čistoj lingvistici na snazi) i prema kojoj se jezik sastoji od jednog jedinog stila ili varijeteta a normativni se propisi odnose na sav jezik. O tome

milivoj nikolajević

svjedoče neki jezični savjetnici (npr. T. Maretic »Jezični savjetnik«) glavni izvori informacija za rješavanje jezičnih dvojbi. Danas kad se — bliže stvarnom stanju — naglašava varijabilnost i prema tome elastičnost standardnog jezika, neki sud, savjet ili rješenje može važiti samo za neke od tih varijeteta. »Rekao sam«, zadovoljiti će normu govorenog jezika čak i na formalnoj razini, dok će u pismu biti ocijenjeno kao pogreška. Prema tome tvrditi da je »Rekao sam« jedini oblik u okviru norme nije precizno.

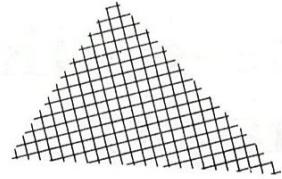
Eto zašto naši informirani normativci naglašavaju opasnost od mehaničkog preuzimanja njihovih savjeta da bi se ovladalo biranim jezikom. Oni zbog toga zagovaraju »pravo« jezično obrazovanje, a ne tradicionalno »od primjera do primjera« (V. Anić). Obrazovan čovjek morao bi uz pomoć školovanja razvijati ono što se danas u sociolingvistici naziva komunikacijskom kompetencijom tj. individualnu sposobnost da se primjereni i efikasno vrši izbor u jeziku podešavajući svoj govor ili pismo sugovorniku, temi, situaciji itd.

Bojimo se međutim da ostvarenje njihovih planova nije tako blizu. S jedne je strane javnost koja još uvijek u većini vjeruje (koga to uopće zanima) da rješenje svake jezične dileme mora biti jednoznačno i konačno. Tu se javlja prva preprega. Javnost bi trebalo informirati o karakteru norme. Kad bi se tu nešto postiglo neće biti dovoljno da ih upućujemo na »dobre pisce« već bi nam bili potrebni rječnici i gramatike koji bi bilježili varijabilnost upotrebe i pomogli u razvijanju osjećaja pojedinca za izbor u jeziku. Istovremeno s njihovom pojmom trebalo bi razviti naviku da se u tim izvorima obrazovan čovjek snalazi. Drug je to put. Još ćemo neko vrijeme biti svjedoci raskoraka između želja lingvistički informiranih jezičnih stručnjaka i stanja u govornoj zajednici. U međuvremenu ne bi bilo loše pričuvati se entuzijasta i vigilanata koji za sve imaju gotova crno-bijela rješenja.

Umjesto popisa literature: Ovaj tekst duguje radovima o problemima norme slijedećih autora: Dalibora Brozovića, Ranka Bugarškog, Pavla Ivića, Vladimira Anića, Nebojša Rajića, Radoslava Katičića, Dubravka Škiljan, Josipa Silića te Leonarda Blomfielda, Richarda Hudsona Williama Labova, Petera Trudgilla i mnogih drugih.

valovi

nena smiljanic

WARSTEINER, KRALJICA PIVA

doći će ti glave limenka warsteiner. u tom dvorištu, uostalom, sve je davno zapušteno. bespotrebno, moj čovječe, zavlaciš ruku pod demodiranu suknu nekog davnog proljeća. kiša će natopiti sve bivše što je, sive čarape, slomljene bicikle i labore u kojima su nas tako grubo kupali.

HUBERT

ne oslanjam se na huberta. slaba su to sjećanja, to su potkošulje memorije koje ti čine nažao. znam dobro huberta, on je zaokupljen insektima, proučava ih, lijepo priča o svicima. hubert ima katoličko lice i lijepo mire, lijepo je njegov epitet. more mu je mrsko, voli sobe pune dima i zaledenim jezikom ljubiti će te.

KOŠARKA

vidiš kuću na uglu, rekla je mati, takvu je hegel želio za sebe. što će s tolikim pticama, mislim, da ih bacim u rio bravo, da ih sačuvam? na ovom terenu padaju mrtve i mrtve, a otkad smo doselili svake večeri mangupi pogadaju loptom u nevidljiv koš. tako prate moje kretinje.

NEDODIRNUTA

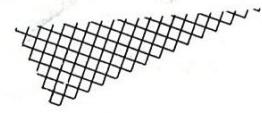
oduvijek sam nosila dugu kosu, a onda mi rekoše ti si isabella i cap! to se odigralo baš tako iznenada da mi se od čuda više nikad lice nije mijenjalo. u očima slučajni zalasci i milijun nevažnih malenkosti još dodi, damo, igrati shakespearea, rekao mi je jedan tad.

VALOVI

za dramu mi je trebao prostor, atmosfera, šela, goran i još par statista. radio je muziku po svome. rekla sam nije ovo jazz. rekla sam ne radi transkripciju vala. intimno, znala sam osjetiti frekvenciju, izazvati rezonanciju i dovraga, rasulo. ali to mi nije bilo potrebno ovaj put: htjeli smo igrati ljeti na moru i potom sve zaboraviti.

mozart kugla

mariana dan

RIEN NE VA PLUS

gde sumrak stiska ona revnosno ispravlja kvake — š i č — »vreme u viru vate« — kaži mi rečenicu koja spašava glad sa telom, pravolinjski pečat točka koji sada (tamo) ne pripada putu, trenutnom (njenom) osmehu, sladoledu iz korneta — kako lepo liže puž niz rebra, klavirske dirke — bez težine grana iznad stola. Sve bezvručno, a zvala sam se Dominique — u 1000 noći Penelopinih samo jedno češljjanje. »Tu si« — reče. I nisi — bi bilo melodramatično kad jesи posle toplih obroka, vode koji su dodirnula prstima napred si kvaku uhvatila i otvorila: č i š — tišina sa leve strane i desne u razdeljku sa razdeljkom koji mraviči šije (pričvršćuje), močna trošica što troši plavilo minulih: č i š pri zemljji u kojoj kokoni — klovnovi spremaju raskošnu pojavu — iznad nečije glave sa šipkom i ź om nečje kile u preponi — a ona srušna izlazi kroz levak mudrosti, moja Minerva — kao uvek zajapurena i ratoborna

MOZART KUGLA

u zvezde me kuješ, od pliša sam gol i golman sam, mečka u svlačionici, ispred prozora san i sneto kao ja je uspelo, belo, mesec je žumance celo nad svetom od kajgane, mečka sam crna, u senci bez šuma, crnački bog-muzjak od zemlje, u svlačionici sam sav taj jazz. Jezza, uvozna, kvalitetna bečka Mozart kuglica sam, loptica za malu zemlju, ting-tong bombica za penis od hartije, od egiptanskog pergamenta, usmrđela mummija, pečeno pismo sa Mohendo-Daro. Kako li su ti ljudi jeli rukama kojima su pisali? Tuda sam kao senka koja se disanjem povlači, bivši tok reke, neizgovorena je krupna reč u devičanskoj šumi; između dve polulopte — jarak za razmišljanje, ja sam dok ti se misli vraćaju: obrnuta, neprepoznatljiva muzika.